

دانشگاه الزهراء (س)

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم کتابداری و اطلاع رسانی

عنوان

بررسی میزان کاربرد منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های
شهرداری اصفهان و ارائه راهکارهایی در جهت بهبود وضعیت موجود

استاد راهنما

دکتر حسن کیانی خوزستانی

استاد مشاور

دکتر رویا برادر

دانشجو

زهرا علایی

مهر ۱۳۸۸

Alzahra University
Faculty of psychology and Education

Thesis for Master Degree's in
Library and Information Sciences

Thesis Title

**Estimate of The amount of the use of material in the library
of Isfahan's Municipality and presenting strategies to
improve the status quo**

Thesis Advisor
Dr.Hassan Kiani Khoozestani

Thesis reader
Dr. Roya Baradar

By
Zahra alaei

August 2009

تقدیم به بزرگترین آموزگار زندگیم

مادر عزیز و فداکارم

تقدیم به مهربانترین اسوه تلاش

پدرم

تقدیم به همدم لحظه های زیبای زندگیم

فرسید

تقدیم به کسی که جسم و جانم در انتظار اوست

...

تقدیم به همه کسانی که دوستان دارم.

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی میزان کاربرد منابع موجود در کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان پرداخته و تلاش کرده است ضمن سنجش نیاز کاربران به انواع منابع اطلاعاتی موجود، میزان رضایت آنها را نیز از مجموعه کنونی بسنجد. در راستای این امر به بررسی علل و عوامل عدم استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی موجود پرداخته و در ادامه راه حل هایی در جهت افزایش میزان استفاده از منابع موجود پیشنهاد گردیده است. با رویکردی پیمایشی-توصیفی، تعداد ۲۵۰ پرسشنامه به صورت تصادفی در دسترس مراجعان بخش های مختلف این کتابخانه ها (شامل کتابخانه مرکزی و ۱۴ باب کتابخانه اقماری) در سطح شهر اصفهان قرار داده شده و پس از جمع آوری ۹۸/۴ درصد از آنها، نتایج توسط بسته نرم افزاری SPSS 16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

نتایج این پژوهش نشان داده است که منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان با نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده کننده از آنها همخوانی دارد و در بین انواع منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های مورد مطالعه، کتابها بیشترین استفاده را دارا می باشند، همچنین در استفاده از منابع کتابی، کتابهای مرتبط با موضوعات سرگرم کننده نظیر داستانها و... نسبت به سایر موضوعات بیشتر با استقبال مراجعان مواجه هستند. در ضمن آنکه میزان رضایت کلی جامعه استفاده کننده از منابع کتابخانه های مورد مطالعه در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد و عدم آشنایی مراجعان با انواع منابع و روش های جستجوی آنها در کتابخانه های مورد مطالعه، یکی از دلایل عدم استفاده بهینه از منابع میباشد.

کلید واژه ها: مجموعه سازی، ارزیابی مجموعه، آموزش استفاده کنندگان، کتابخانه های عمومی، کاربران کتابخانه ها، اصفهان، سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان.

فهرست مطالب

۱ فصل اول معرفی پژوهش
۲ مقدمه
۳ ۱-۱ مسئله پژوهش
۴ ۲-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش
۴ ۳-۱ اهداف پژوهش
۵ ۴-۱ پرسش های اساسی پژوهش
۶ ۵-۱ فرضیه های پژوهش
۶ ۶-۱ تعریف عملیاتی اجزای مسأله
۹ فصل دوم ادبیات پژوهش و مروری بر پیشینه پژوهش
۸ ۱-۲ ادبیات پژوهش
۸ مقدمه
۸ کتابخانه های عمومی
۹ اهداف کتابخانه های عمومی
۱۳ مجموعه کتابخانه های عمومی
۱۴ کتابخانه های عمومی از دوران اسلامی تا ۱۳۰۰ ش

۱۶ کتابخانه های عمومی از ۱۳۰۰ تا امروز
۱۸ کتابخانه های استان اصفهان
۲۴ کتابخانه های عمومی استان اصفهان
۲۶ کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان
۲۸ کتابخانه مرکزی و مرکز اطلاع رسانی شهرداری اصفهان
۳۹ ۲-۲ پیشینه پژوهش
۳۹ تحقیقات انجام شده بر روی کتابخانه های وابسته به شهرداری اصفهان
۴۰ تحقیقات انجام شده بر روی کتابخانه های عمومی در داخل کشور
۴۲ تحقیقات انجام شده بر روی کتابخانه های عمومی در خارج از کشور
۴۴ فصل سوم روش پژوهش
۴۵ ۱-۳ جامعه مورد مطالعه
۴۵ ۲-۳ روش پژوهش و توجیه اعتبار آن
۴۶ ۳-۳ متغیر های اساسی پژوهش
۴۶ ۴-۳ شیوه ها و ابزار گردآوری اطلاعات
۴۶ ۵-۳ روایی و پایایی ابزار پژوهش
۴۷ ۶-۳ نمونه آماری پژوهش و روش تعیین حجم تقریبی نمونه

۴۷ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۴۸ فصل چهارم تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش
۴۹ مقدمه
۵۰ ۱-۴ تجزیه و تحلیل داده ها
۸۷ ۲-۴ پاسخ به پرسش های اساسی پژوهش
۹۴ ۳-۴ اثبات فرضیه های پژوهش
۹۶ فصل پنجم بحث و نتیجه گیری
۱۰۰ منابع و مأخذ
۱۰۴ پیوست ها
۱۰۵ پرسشنامه
۱۱۱ لیست کتابخانه ها و سالن های مطالعه
۱۰۸ چکیده به زبان انگلیسی
۱۰۹ عنوان به زبان انگلیسی

فهرست نمودارها

- نمودار شماره ۴-۱. توزیع جنسی مراجعان کتابخانه ۵۰
- نمودار شماره ۴-۲. پراکندگی سنی جامعه مورد مطالعه بر حسب درصد ۵۱
- نمودار شماره ۴-۳. میزان تحصیلات جامعه مورد مطالعه بر حسب درصد ۵۲
- نمودار شماره ۴-۴. هدف اصلی استفاده مراجعان از کتابخانه بر حسب درصد ۵۳
- نمودار شماره ۴-۵. تعداد دفعات مراجعه جامعه مورد مطالعه به کتابخانه ۵۵
- نمودار شماره ۴-۶. میزان آشنایی مراجعان با وب سایت کتابخانه مرکزی ۵۶
- نمودار شماره ۴-۷. نحوه بازیابی و دستیابی به منابع بر حسب درصد ۵۸
- نمودار شماره ۴-۸. میزان آشنایی مراجعان با روش های جستجوی منابع اطلاعاتی ۵۹
- نمودار شماره ۴-۹. چگونگی آشنایی مراجعان با روش های جستجو ۶۰
- نمودار شماره ۴-۱۰. میزان نیاز به انواع منابع اطلاعاتی بر حسب درصد ۶۲
- نمودار شماره ۴-۱۱. به روز بودن منابع اطلاعاتی بر حسب درصد ۶۳
- نمودار شماره ۴-۱۲. تعداد منابع اطلاعاتی در موضوعات مورد علاقه مراجعان ۶۵
- نمودار شماره ۴-۱۳. میزان نیاز به کتاب های فارسی بر حسب درصد ۷۶
- نمودار شماره ۴-۱۴. میزان نیاز به کتاب های عربی بر حسب درصد ۷۶
- نمودار شماره ۴-۱۵. میزان نیاز به کتاب های انگلیسی بر حسب درصد ۷۷
- نمودار شماره ۴-۱۶. میزان استفاده از مجلات و روزنامه های موجود بر حسب درصد ۷۸

- نمودار شماره ۴-۱۷. میزان پاسخگو بودن مجلات بر حسب درصد ۷۹
- نمودار شماره ۴-۱۸. میزان رضایت از منابع اطلاعاتی بر حسب درصد ۸۱
- نمودار شماره ۴-۱۹. میزان استفاده از کتاب های مرجع بر حسب درصد ۸۲
- نمودار شماره ۴-۲۰. دلیل عدم استفاده از کتاب های مرجع بر حسب درصد ۸۳
- نمودار شماره ۴-۲۱. بیشترین استفاده از انواع منابع مرجع بر حسب درصد ۸۵
- نمودار شماره ۴-۲۲. مشکلات کلی در عدم استفاده مطلوب از منابع کتابخانه ۸۶

فهرست جدول ها

- جدول شماره ۴-۱ توزیع جنسی مراجعان کتابخانه ۵۰
- جدول شماره ۴-۲. پراکندگی سنی جامعه مورد مطالعه ۵۱
- جدول ۴-۳. میزان تحصیلات جامعه مورد مطالعه ۵۲
- جدول ۴-۴. هدف اصلی استفاده مراجعان از کتابخانه ۵۳
- جدول ۴-۵. تعداد دفعات مراجعه جامعه مورد مطالعه به کتابخانه ۵۴
- جدول ۴-۶. میزان آشنایی مراجعان با وب سایت کتابخانه مرکزی ۵۶
- جدول ۴-۷. نحوه بازیابی و دستیابی به منابع ۵۷
- جدول ۴-۸. میزان آشنایی مراجعان با روش های جستجوی منابع اطلاعاتی ۵۹
- جدول ۴-۹. چگونگی آشنایی مراجعان با روش های جستجو ۶۰
- جدول ۴-۱۰. میزان نیاز به انواع منابع اطلاعاتی ۶۱
- جدول ۴-۱۱. به روز بودن منابع اطلاعاتی ۶۳
- جدول ۴-۱۲. تعداد منابع اطلاعاتی در موضوعات مورد علاقه مراجعان ۶۳
- جدول ۴-۱۳. میزان نیاز و میزان رضایت از رده موضوعی کلیات ۶۶
- جدول ۴-۱۴. میزان نیاز و میزان رضایت از رده موضوعی روان شناسی ۶۷
- جدول ۴-۱۵. میزان نیاز و میزان رضایت از رده موضوعی دین ۶۸
- جدول ۴-۱۶. میزان نیاز و رضایت از رده موضوعی علوم اجتماعی ۶۹
- جدول ۴-۱۷. میزان نیاز و رضایت از رده موضوعی زبان ۷۰

- جدول ۴-۱۸. میزان نیاز و رضایت از رده موضوعی علوم محض ۷۱
- جدول ۴-۱۹. میزان نیاز و میزان رضایت از رده موضوعی علوم کاربردی ۷۲
- جدول ۴-۲۰. میزان نیاز و رضایت از رده موضوعی هنر ۷۳
- جدول ۴-۲۱. میزان نیاز و رضایت از رده موضوعی ادبیات ۷۴
- جدول ۴-۲۲. میزان نیاز و میزان رضایت از رده موضوعی تاریخ ۷۵
- جدول ۴-۲۳. میزان استفاده از مجلات و روزنامه های موجود ۷۸
- جدول ۴-۲۴. میزان پاسخگو بودن مجلات ۷۹
- جدول ۴-۲۵. میزان رضایت از منابع اطلاعاتی ۸۰
- جدول ۴-۲۶. میزان استفاده از کتاب های مرجع ۸۱
- جدول ۴-۲۷. دلیل عدم استفاده از کتاب های مرجع ۸۲
- جدول ۴-۲۸. بیشترین استفاده از انواع منابع مرجع ۸۴

فصل اول

مقدمه

- مقدمه

کتابخانه‌ها در فرایند رشد و توسعه جوامع نقش حیاتی دارند، چرا که یکی از پایه‌های بنیادین تحقیق و توسعه، وجود کتابخانه‌های غنی و با کیفیت است. نکته مهم در ارتقای خدمات کتابخانه‌ها و هماهنگ ساختن خدمات ارائه شده، براساس انتظارات و نیازهای استفاده‌کنندگان از کتابخانه‌ها است (میرغفوری، ۱۳۸۵). هدف از ایجاد کتابخانه‌ها، گردآوری، سازمان‌دهی و اشاعه دانش بشر بوده است. پیشرفت علوم موجب شده است که به جای تعدد و تنوع، کارآیی و سودمندی منابع ملاک فرآهم‌آوری گردیده است و هرگاه از سودمندی آنها کاسته شود جای خود را به منابع دیگر خواهد داد. بدین سان کتابخانه همیشه پویا، فعال و کانون جذب جویندگان معرفت خواهد بود. برای دستیابی به موارد مذکور، درک شرایط و اوضاع درون سازمانی و برون سازمانی کتابخانه، لازم بلکه ضروری است. شناخت جامعه کتابخانه و درک عمیق از نیاز آنها، به مسئولان کتابخانه این امکان را می‌دهد که موازنه‌ای منطقی بین مایملک خود و نیاز مراجعان برقرار سازند که از یک طرف موجب هدایت بهینه جویندگان برای کسب مقصودشان و از سوی دیگر روزآمد شدن منابع اطلاعاتی کتابخانه مطابق با نیاز جامعه مخاطب خواهد بود (پل، ۱۳۸۷).

کتابخانه‌های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهر اصفهان از بدو تاسیس تاکنون با هدف خدمت به آحاد مردم شهر اصفهان، از هیچ‌گونه تلاشی در جهت مجموعه‌سازی و ارائه خدمات بهینه به مشتاقان علم و معرفت فروگذار نکرده و در طی این سالها توانسته است کتابخانه‌های زیادی را در نقاط مختلف شهر اصفهان تاسیس نماید و به ارائه خدمات بپردازد. ولی اینکه آیا این ارائه خدمات به نحو مقتضی مورد رضایت جامعه استفاده‌کننده آن هست یا نه، تاکنون به صورت خاص و موشکافانه مورد پژوهش قرار نگرفته است. نکته دیگر آنکه که در اغلب موارد با وجود مجموعه‌سازی کارشناسانه منابع اطلاعاتی موجود، به دلایلی بعضی منابع مهم که از نظر اطلاعاتی دارای محتوای پرباری نیز هستند از انظار مراجعین دور می‌ماند و باعث نارضایتی آنها می‌گردد.

۱-۱ مسأله پژوهش:

وظیفه اصلی کتابخانه های عمومی فراهم کردن تمامی منابع مورد لزوم برای رفع نیازهای افراد و گروه های مختلف جامعه است تا بتوانند از طریق مطالعه آنها نیازهای آموزشی، اطلاعاتی خود را رفع کرده و به صورتی سالم اوقات فراغت خود را پر کنند. (مزینانی، ۱۳۷۹) در راستای تحقق این امر مجموعه سازی در اینگونه از کتابخانه ها از اهمیت به سزایی برخوردار است، که با شناسایی جامعه استفاده کننده از منابع اطلاعاتی و علایق آنها، این امر مهم به نحو مقتضی انجام می پذیرد. یکی از روش های عمده در شناسایی جامعه استفاده کننده از کتابخانه، شناسایی و دسته بندی نیازهای آنان می باشد، که بدینوسیله کتابخانه ها قادر خواهند بود به میزان قابل توجهی بر کیفیت خدمات خود بیفزایند.

در حال حاضر مجموعه سازی منابع برای هر یک از کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان برعهده بخش سفارش و فراهم آوری منابع گذاشته شده و این بخش به صورت متمرکز توسط شورای انتخاب منابع به انجام این مهم می پردازد. اما نکته حائز اهمیت در این امر اینست که متأسفانه در بعضی موارد منابع با تخصیص مبالغی قابل توجه فراهم آوری شده، پس از طی مراحل مربوطه و قرار گیری در دسترس مراجعان، در جذب مخاطب موفق نبوده و در بعضی موارد بلااستفاده باقی می ماند. با توجه به انتخاب کارشناسان این منابع، مشکل اصلی انتخاب نامناسب نمی باشد در اکثر موارد انتخاب به جا و مناسب بوده و دلیل مهاجور بودن اینگونه منابع را باید در جای دیگر جستجو کرد.

پژوهش حاضر در پی آنست تا ضمن شناسایی جامعه استفاده کننده کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان و گرایش های موضوعی آنها به شناسایی نیازهای اصلی و اساسی آنها پرداخته و در ضمن دست یابی به نقاط قوت و کاستی های عملکرد کنونی مجموعه سازی، به بررسی میزان کاربرد بهینه منابع موجود در آنها بپردازد. بدیهی است هر گونه ارزیابی در هر کتابخانه ای تنها زمانی مفید خواهد بود که به بهبود وضع موجود منجر شود و کتابخانه مورد ارزیابی را به سمت و سوی سوق دهد که به ترمیم بخش ها و جنبه هایی که قبلاً چندان مورد توجه نبوده است هدایت کند. لذا در انتها در جهت استفاده هرچه بهتر از منابع موجود راهکارهایی را نیز پیشنهاد می نماید.

۲-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش:

این پژوهش بر پایه ضرورت مجموعه سازی آگاهانه و حداکثر استفاده از مجموعه موجود در کتابخانه های عمومی صورت می گیرد، بدین منظور که مجموعه سازی در کتابخانه های عمومی به لحاظ تنوع علائق و نوع مراجعان حد اکثر دقت در فراهم آوری منابع را می طلبد. در این راستا شناسایی نوع و علائق مراجعان و تحلیل کارشناسانه این علائق و در کنار آن شناسایی مجموعه موجود و بررسی نقاط ضعف و قوت این مجموعه ضرورت می یابد. مجموعه سازی با اشراف کامل بر نقاط ضعف و قوت منابع موجود از دید کاربران، گامی اساسی به سمت تحقق اهداف کتابخانه های عمومی می باشد.

۳-۱ اهداف پژوهش:

این اهداف در دو قالب اهداف اصلی و اهداف فرعی به شرح زیر معرفی می شود.

هدف اصلی از این پژوهش بررسی میزان کاربرد منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان می باشد، در ضمن اینکه به بررسی گرایش های موضوعی استفاده کنندگان پرداخته و در ضمن دست یافتن به این مهم، به ارائه راهکارهای کاربردی در جهت بهبود وضعیت موجود خواهد پرداخت و از مهمترین اهداف فرعی پژوهش حاضر به موارد زیر میتوان اشاره کرد:

- مشخص نمودن نقاط ضعف و قوت مجموعه منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان.
- به دست آمدن اطلاعات لازم برای گسترش و وجین مجموعه، با مشخص شدن گرایش های استفاده کنندگان در حوزه های مختلف موضوعی.
- مشخص شدن اولویت های حفاظت و نگهداری از مجموعه.
- مشخص شدن اولویت های تخصیص بودجه جهت تامین منابع اطلاعاتی در کتابخانه های مورد مطالعه با توجه به نیازها و گرایش های مطالعاتی مراجعه کنندگان.

- مشخص شدن اطلاعات لازم برای همکاری بین کتابخانه ای و امانت بین کتابخانه ای.
- کسب آگاهی لازم کارکنان کتابخانه نسبت به مجموعه موجود و به عمل آوردن برنامه ریزی لازم جهت گسترش مجموعه به صورت هدفمند .
- مشخص گردیدن موانع استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی کتابخانه.

۴-۱ پرسشهای اساسی پژوهش:

- ۱) در بین اشکال فیزیکی منابع موجود در کتابخانه های مورد مطالعه، کدامیک بیشتر مورد استفاده قرار می گیرد؟
- ۲) گرایش موضوعی جامعه استفاده کننده از کتابخانه های مورد مطالعه، چگونه است ؟
- ۳) مراجعه کنندگان در استفاده از منابع کتابخانه چه هدفی را دنبال می کنند؟
- ۴) میزان رضایت جامعه استفاده کننده از کتابخانه های مورد مطالعه در چه سطحی قرار دارد؟
- ۵) ویژگی های جمعیت شناختی استفاده کنندگان از کتابخانه مرکزی شهرداری اصفهان و کتابخانه های وابسته به این مرکز در سطح شهر اصفهان چگونه می باشد؟
- ۶) استفاده کنندگان از کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان، از چه روش هایی در جهت جستجوی منابع مورد نیاز خود استفاده میکنند؟
- ۷) آیا سیستم های بازیابی منابع و آشنایی با آنها در استفاده مطلوبتر مراجعان کتابخانه از منابع موثر است؟
- ۸) مشکلات کلی در عدم استفاده مطلوب مراجعان از منابع کتابخانه چه می باشد؟

۵-۱ فرضیه های پژوهش:

۱) منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی و تفریحی شهرداری اصفهان با نیازهای اطلاعاتی جامعه استفاده کننده از آنها همخوانی دارد.

۲) میزان رضایت کلی جامعه استفاده کننده از منابع کتابخانه های مورد مطالعه در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد.

۳) میزان کلی استفاده مراجعان از منابع مرجع در مقایسه با سایر منابع کمتری باشد.

۴) یکی از دلایل عدم استفاده بهینه از منابع، عدم آشنایی مراجعان با انواع منابع و روش های جستجوی آنها در کتابخانه های مورد مطالعه می باشد.

۶-۱ تعریف عملیاتی اجزای مسأله:

منابع اطلاعاتی: این منابع شامل تمامی منابع اطلاعاتی و مطالعاتی موجود در دسترس مراجعان کتابخانه های مورد مطالعه می باشد.

کتابخانه های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان: کتابخانه هایی تحت نظارت و با بودجه سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان، به ارائه خدمات به عموم شهروندان در مناطق مختلف شهر اصفهان میپردازند.

فصل دوم

ادبیات پژوهش و مروری

بر پیشینه پژوهش

۲-۱ ادبیات پژوهش:

مقدمه

در این بخش با تعریفی از کتابخانه‌های عمومی، به تاریخچه، اهداف و وظایف آنها در دنیا پرداخته و با نگاهی به این کتابخانه‌ها در طول تاریخ در ایران، نیم‌نگاهی نیز به موقعیت اصفهان انداخته و بعد از بیان روند تاریخی این شهر و بالاخص کتابخانه‌های آن، به معرفی کتابخانه‌های وابسته به سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان می‌پردازیم.

کتابخانه‌های عمومی: کتابخانه‌های عمومی با سرمایه عمومی برای استفاده عموم ایجاد می‌شوند. این کتابخانه‌ها با فراهم‌آوری مواد چاپی، دیداری - شنیداری و الکترونیکی سعی در گردآوری، نگهداری، سازماندهی، بازیابی، انتشار، و ارائه اطلاعات و آثار خلاقه ذهن بشری دارند. در کتابخانه‌های عمومی افراد بدون هیچگونه محدودیتی حق استفاده از منابع را دارند. کتابخانه‌های عمومی یکی از ابزارهای اصلی توسعه فرهنگی در جوامع کنونی است و میتواند در توسعه نیروی انسانی نقش اساسی ایفا کند. وظیفه اساسی کتابخانه‌های عمومی فراهم کردن تمامی منابع مورد لزوم برای رفع نیازهای گروه‌های مختلف جامعه است تا بتوانند از طریق مطالعه آنها نیازهای آموزشی، اطلاعاتی خود را رفع کرده و به صورتی سالم اوقات فراغت خود را پر کنند. کتابخانه‌های عمومی سهم عمده‌ای در بالا بردن سطح دانش اجتماع و شکوفایی استعدادهای افراد یک جامعه دارند و سنگ بنای توسعه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی محسوب می‌شوند. (مزینانی، ۱۳۷۹)

تاریخچه. کتابخانه‌های عمومی در انگلستان و سایر نقاط از قرن هفدهم و هجدهم به روی عموم باز بوده است، اما به معنای واقعی کلمه، نخستین کتابخانه‌های عمومی از اواسط قرن نوزدهم در ایالات متحده آمریکا و انگلستان با انگیزه‌های فرهنگی، آموزشی، و به‌زعم برخی اخلاقی برای بهره‌مندی کارگران ایجاد شده‌اند. به نظر کلی (Kelly)، اصطلاح کتابخانه عمومی نخستین بار در شکل لاتین آن، بیبلیوتکا پابلیکا (Bibliotheca Publica)، برای تمایز میان کتابخانه‌های جامع دانشگاه‌های آکسفورد و کمبریج با کتابخانه‌های موجود در کالج‌ها و مدارس عالی به کار برده شده است، اما در مفهوم امروزی از قرن هفدهم به بعد، به کتابخانه‌های وقف عام اطلاق می‌شده است. (Kelly, 1973)

سالیان متمادی به کتابخانه‌های عمومی به چشم کتابخانه مخصوص طبقه کارگر نگریسته می‌شد، ولی از دهه ۱۹۳۰، با گرایش روزافزون طبقه متوسط به استفاده از کتابخانه‌ها، این مفهوم به تدریج تغییر یافت. طی دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ اهل حرفه کتابداری به این نتیجه رسیدند که خدمات آنها با توجه به تحولات اجتماعی، دیگر قادر به پاسخگویی نیست. اینان با طرح سیاست‌های مبتنی بر نیازهای محل و ارائه خدمات به فرودستان و اقلیت‌ها، سعی در ایجاد تغییر و تحول در شیوه خدمات خود کردند. این رویکرد طی سال‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ با تأکید بیشتر بر نیروهای بازار و چگونگی تأمین مالی و تعیین هزینه خدمات، مورد بازنگری قرار گرفت. تحقیقات نشان می‌دهد که کتابخانه‌های عمومی یکی از مورد توجه‌ترین و پرمراجعه‌ترین خدمات شهری در نظر مردم است. آمارها در این زمینه از مکانی به مکان دیگر متفاوت است، اما تقریباً ۶۰ درصد شهروندان انگلیسی و ۵۳ درصد شهروندان امریکایی به صورت مستمر از خدمات کتابخانه‌ها بهره‌گیری کرده‌اند.

اهداف کتابخانه عمومی: بر طبق اعلامیه رسمی انجمن کتابداران آمریکا که در سال ۱۹۵۶ منتشر شد اهداف کتابخانه های عمومی به این شرح تعیین شده است :

۱. کمک به توسعه و اعتلای دانش؛
۲. پر کردن اوقات فراغت افراد جامعه به نحوی که باعث بهسازی رفتارهای فردی و اجتماعی آنها شود؛
۳. کمک به شناخت و درک هنر؛
۴. کمک به شکوفایی و اعتلای استعدادها و خلاقیت های روحی و ذهنی افراد جامعه؛
۵. بالا بردن تواناییهای افراد جامعه برای انجام دادن امور روزمره و حرفه ای؛
۶. کمک به توسعه آزادی و دموکراسی و کاهش و تسکین فشار های اجتماعی و سیاسی از طریق مطالعه؛
۷. کمک به فرد برای اینکه عضو بهتری برای جامعه و خانواده باشد؛
۸. کمک به فرایند های خودآموزی، سواد آموزی و کسب سواد اطلاعاتی؛
۹. همگامی با آخرین پیشرفت هایی که در علوم و فناوریهای مختلف به وجود آمده است؛ (مختاری معمار، ۱۳۷۹)